

Реферат на тему: "Олександр Довженко. "Україна в огні""

Олександр Довженко

РЕФЕРАТ

на тему:

Олександр Довженко.

"Україна в огні"

Вступ

Якби здійснилося все те, про що мріяв О. Довженко, яким би щасливим стало людство! Олександр Петрович — унікальна постать в історії України. Доля наділила його щедрим талантом: він умів любити — Україну, її народ, своїх батьків, природу, своїх дружин, творчість, літературу, кіно, живопис, будь-яку цікаву творчу справу. Це наш і письменник, і кінорежисер, і художник, і державна людина. Усе йому було під силу, на все його вистачало. За що б не взявся — і все виходило талановито. Він завжди мріяв, жив активним громадським життям, любив нове, зміни, любив майбутнє.

Поки вірив, мріяв — жилося щасливо, але поступово рожеві окуляри потускніли, безжалісна державна машина проїхалася гусеницями і по ньому.

"Україна в огні" — це переломний етап у житті і творчості О.Довженка. Останні його твори — це вже не Довженко. Я б ніколи не присвоїла йому Ленінської премії за "Поему про море".

Прослідкуємо, як, чому і коли Довженко перестає бути самим собою. І так: спочатку мріяв усю землю перетворити на розкішний квітучий сад, сам садив фруктові сади на Київській кіностудії і на Мосфільмі. Його називали "живим акумулятором ідей", до всього він був небайду жим: і до Мічуріна, і до космосу, і до життя в інших країнах. Мав надзвичайно багатий внутрішній світ. Носив у собі океан ідей, сюжетів. Довгі роки виношував план архітектурної забудови і реставрації Києва, створив цілий проект архітектурного оформлення Дніпра, мріяв про будівництво на його берегах сіл нового типу, а під столицю хотів створити село-музей, до якого були б перенесені хати з усіх регіонів України. Задовго до польоту Ю. Гагаріна ділився на з'їзді своїми думками про підкорення космосу. Його цікавили проблеми садівництва і освоєння тайги, він проектував пам'ятники і монументи видатним діячам українського народу.

Перебуваючи в полоні фантазій і надзвичайних ідей, прозірливо бачив і відчував недоліки суспільного устрою. Глибоко це переживав, ніби відчуваючи і власну провину. Цими роздумами рясніє його щоденник: "...будь я Богом, я переробив би цілий світ, створивши його кращим, куди б не глянуло моє всевидюче сердце око..." Він був дитям своєї незвичайної епохи, дитям великого справжнього мистецтва.

А тим часом мистецтво втрачало свої основні функції — нести людям естетичну насолоду, бути засобом самовираження і пізнання світу, засобом зміни людини на

краще — і ставало покірною служницею правлячої ідеології. Партійними вказівками нав'язувався фальшивий оптимізм і фанатична віра в гегемонію робітничого класу, партію, комунізм.

Передчуття катастрофи, глибокої прірви, в яку скотилося суспільство, до Довженка прийде пізніше, як і до Хвильового чи Яновського. А те гірке прозріння від сну-омани стане великою внутрішньою суперечністю, трагедією. Спочатку Довженко, будучи за характером романтиком, свідомо підтримував ідеї нового ладу, він віддав свій талант загальному оркестру, але потім внутрішня вільна природа митця активно противилася цьому, вона підносила його над актуальними більшовицькими ідеями колективізації, індустріалізації до глибинного осмислення вічних людських проблем у тісній єдності з національними.

На екран чи в текст настирливо проривалася болюча правда, яка мучила його. І він написав правду спочатку в "Щоденнику", а потім в "Україні в огні". Звичайно, ця правда правлячій верхівці, і Сталіну в тому числі, не сподобалася.

Почалося цькування письменника. Зламати Художника, яким був Довженко, поставити його на коліна, примусити піти проти свого народу, зробити його творчість знаряддям антинародної пропаганди — це була жорстокіша кара, ніж згноїти на Соловках чи вислати на Колиму.

Довженко постійно відчував дискомфорт, адже він усвідомлював величину свого таланту, але реалізувати його вільно, на повну міць не зумів. Від цього він постійно страждав.

Йому здавалося, що він зрадив свій народ, не живучи в Україні, що його всі забули. О. Довженко передчасно помер від болю серця. У художниці Алли Горської є портрет Довженка: розполовинене обличчя (темне і світле), яке митець охопив руками. Цей портрет дуже точно передає трагедію великого Художника.

Україна в творі Олександра Довженка "Україна в огні"

Як палко треба любити Україну, яким чесним та мужнім бути, щоб написати "Україну в огні"! У своєму "Щоденнику" за 26 листопада 1943 року Довженко зробив такий запис: "Мені важко од свідомості, що "Україна в огні" — це правда. Прикрита і замкнена моя правда про народ і його лихо". Через те, що весь твір з першого до останнього рядка пронизаний правдою, його замовчували так довго. Тільки 1966 року уперше кіноповість було надруковано, але й після такої довгої мовчанки у ній було багато цензурних купюр. Жаль, що за життя автор не побачив свого твору. Ця кіноповість у творчій біографії Олександра Довженка посідає особливе місце, це один з найкращих його творів.

"Україна в огні" — твір про трагедію українського народу. Сьогодні цілком аргументовано дослідники стверджують, що сталінський режим був жорстоким, антинародним.

Злочинне нехтування життями людей призвело до численних трагедій, непоправних втрат, катастроф, смертей у ході війни. Для Олександра Довженка завжди найбільшу цінність у житті мала людина. Усією своєю творчістю він принципово

обстоював твердження, що людина — особистість. Людина — не гвинтик. Вона неповторна. До такої думки автор підводить читача через використання загостреної полемічності: Христина Хуторна і прокурор Лиманчук, Лаврін Запорожець та Заброда, автор полемізує з фон Краузе. Слід зауважити, що О. Довженко ставить у полярні позиції полемізуючих.

У Олександра Петровича є одна любов і молитва — це рідна Україна, тому центральним образом твору є саме вона, тому болить авторові, коли рідний край став руїною, тому ненависть його негасима до тих, хто топче кованим чоботом рідну землю, поплюжить її, обливає кров'ю. Найстрашніше — це бачити дітей-калік, згвалтованих дівчат, скупі старечі батьківські сльози над могилою сина. Все це — Україна в огні. Це — найтрагічніші сторінки Великої Вітчизняної війни.

Без перебільшення можна сказати, що всі твори мистецтва про війну славили Сталіна, а ось знайшовся сміливець Довженко, що знехтував цим. Розплата була надто жорстокою, бо цей твір про війну міг бути удостоєний світовим мистецтвом високої нагороди, як, скажімо, "Земля", але про нього мовчали довго, понад двадцять років.

Для Довженка суттєвою була тільки правда і більш нічого, крім правди. Для нього Україна — це українці. Тому в центрі твору — трагічна доля Лавріна Запорожця, простого селянина-хлібороба, що уособлює собою долю всього українського народу. Найтрагічнішою сторінкою історії України є доля жінки на війні. Тут Тетяна Запорожець — берегиня роду. З особливою привабливістю змальовано образ Олесі, а образ Христі — особливий. Саме він, на думку автора, є найтрагічнішим, бо це — сама Україна, яку кинуто під ноги виродам-фашистам. Доля жінки в окупації, жінки-полонянки. Його героїні не стають на шлях активної боротьби, але людську гідність не втрачають у тій страшній веремії, початку війни. Устами Лавріна Запорожця Довженко закликав, "якщо й судити людей, то по закону народного лиха". А це значить, що слід бути гуманістом, ненавидіти будь-яке насильство. Олександр Петрович вірить у те, що хай дорогою ціною, але біда навчить, мусить навчити шанобливого ставлення до людини.

Кіноповість "Україна в огні" була одним з перших творів, в якому на тлі смертельного двобою з фашизмом принципово ставились проблеми гуманізації суспільства й особистості, заперечення війни, вперше заперечувалися постулати сталінізму.

І коли сьогодні говорять про те, що треба встановити пам'ятник Сталіну в Севастополі, то в пригоді стають для молодого покоління такі твори, як "Україна в огні" Довженка — хай уважно вчитуються у ці безсмертні рядки.

Засудження війни в повісті "Україна в огні"

Коли славний князь Ігор вів свої хоробрі полки на ратні подвиги за землю Руську, небо послало йому лиховісний знак — сонячне затемнення. Може, то було застереження всьому роду людському: війна — це велике зло, це потьмарення розуму і затемнення душі? Для чого люди навчилися вбивати один одного, кому потрібна війна? Невже її вигадала людина — Боже створення, вища істота на землі? Які темні сили

беруть у свій полон цілі народи?

Наш пісенний край ніколи не торкала ця смертельна отрута вбивства і руйнування. За всю свою історію Україна жодного разу не пішла війною на інший народ, не зазіхнула на чужі землі, чуже багатство. А захищатися доводилося нерідко. І пережити найстрашнішу з воєн — другу світову. Довгий час ми не знали всієї правди про неї. Та сьогодні до нас доходять документальні й художні твори, заборонені раніше як "антирадянські" чи "націоналістичні". Серед них кіноповість Олександра Довженка "Україна в огні" — чесна, неприхована правда про перший період війни.

Близько до серця взяв письменник долю рідного народу в грізний час, коли над Україною нависла смертельна загроза фашистського рабства: "О українська земля, як укривавилась ти! Ріки кров'ю поналива но, озера слізьми та жалем... Степи гнівом утопано та прокляттям, та тугою і жалем". Високим патріотичним пафосом, народнопоетичною образністю ці рядки через століття перегукуються з безсмертним "Словом о полку Ігоревім". Письменника звинувачували у трагедійному звучанні його твору, бо це було відступом від принципів соцреалізму. Та зображення життєвої правди без фальші та прикрас були для Довженка важливіше за всякі догми. Він на власні очі бачив увесь жах війни, який до глибини душі сколихнув його палку, вразливу натуру. Здається, світ збожеволів, одурманений запахом крові, і котиться до якоїсь темної прірви, до свого кінця. Горять хати, рвуться снаряди, стовпи вогню та диму здіймаються до самого неба, а купка звироднілих нелюдів сновигає між людьми, вириваючи з рук матерів заплаканих дітей та кидаючи їх у те пекельне полум'я... То вже ніби й не реальність, а якийсь дикий, лихий сон, бо лежить поза межами людського розуму та болю. "Не стало прекрасного села. Не стало ні хат, ні садків, ні добрих лагідних людей. Одні тільки печі й печища білили серед попелу й вугілля, та де-не-де висіли трупи на ушулах чи на грушах. Нікому було ні плакати, ні кричати, ні проклинати".

Хто ж допустив такої страшної наруги над цілим народом? Може, ті, що відділили нас від нашого минулого, від загальнолюдських та національних духовних цінностей, привівши до історичного безпам'ятства? "Обучали класам", виховували нігілістів, зрадників, "людей-гвинтиків". А самі бездарно стояли біля керма, втративши всяку відповідальність за долю народу. Промовистим є той епізод, де Лаврін Запорожець знімає з покуття портрет Сталіна і ставить його долі. Адже пророцтва "батька усіх часів і народів" ганебно провалилися у самому початку війни. І вже безпечно та хазяйнувато походжають українською землею всілякі фон Краузи, ведуть філософські розмови про високі матерії і при цьому, ніби між іншими, вішають, допитують, розстрілюють. Війна розкидала по ворожих таборах батьків і синів — Товченків, Хуторних, Гаркавенків. Правда, непутящі діти прозрівають від жахливої правди війни, усвідомлюють свою страшну помилку і поспішають виправити її, та не всі. Дехто так і лишається зрадником, покидьком, поліцаєм.

А наші багатостраждальні жінки! Через яке пекло їм довелося пройти! Принижені, понівечені, згвалтовані, вони не втрачали людської гідності, сили духу, життєвої

мудрості. "Ми матері нашого народу, говорить Олеся своїй подрузі Христі. — Треба все перенести, треба родити дітей, щоб не перевівсь народ". Обидві випили свою гірку чашу страждань до дна. Сповна розплатилася Олеся за ту ніч любові й щастя з Василем, що зігрівала серця закоханих серед цього несамовитого розгулу божевілля і смерті. Не зміліла душею, не зламалася, не озлобилася. І тільки сивою стала, бо пережила вічність. Не такою сильною виявилася Христя, та й для її згорьованого серця знаходяться ліки — безжалісна помста.

І хоч як не відвертали наш народ від його історії, національна генетична пам'ять зберегла її для нас. Коли Лаврін Запорожець побачив перед собою невблаганне обличчя смерті, раптом озвався у ньому голос його далекого предка Байди: "І стрепенулася у Запорожця нелюдська жадоба життя. З широких українських степів, з ярів і темних байраків повіяло на нього смалятиною історії, головешками, димом і кривавою парою". З козацьким завзяттям кидається він у нерівний бій за життя і перемагає. У цьому епізоді Запорожець уособлює силу і безсмертя українського народу, який мужньо виніс на своїх плечах воєнне лихоліття і зумів загоїти страшні рани, відродитися до нового життя.

Написана по гарячих слідах війни, кіноповість передає глибоке душевне потрясіння Довженка всенародною трагедією. Самою своєю назвою твір тривожно перегукується з патріотичною поезією Тараса Шевченка. Два великі сини українського народу ніби спілкуються і радяться між собою через відстань часу. Бо віддаль нічого не значить для справжньої любові. Не злякавшись гніву й осуду Сталіна, Олександр Довженко заступився за свій народ, який поніс тяжкі втрати. Змалювавши криваве, потворне обличчя війни, збагнувши її нелюдську, диявольську суть, письменник виступає палким противником будь-якого насильства і кровопролиття. Війна — то ознака духовної деградації і звиродніння людства. Український народ завжди прагнув до мирного життя, а кров і вогонь були "послані йому ганебною історією Європи".